

Historicistički zidni i stropni oslici i štukature iz župne crkve sv. Ivana Krstitelja u Postirima

Branko Matulić

Sveučilište u Splitu
Umjetnička akademija
Zagrebačka 3
HR 21 000 Split
branko.matulic@umas.hr

UDK (692.233.2+75.052)27.523.42:27-312 Krstitelj, I.(497.583Postira)(210.7Brač)"19"
(7.071.1+747)Zuccaro,A.(450:341) 676.863:792(497.583Split)"1859"

Izvorni znanstveni rad / Original Scientific Paper

Primljeno / Received: 06.06.2022.

Prihvaćeno / Accepted: 30.10.2022.

Nacrtak

Postirska župna crkva koja je niknula na složenom ranokršćanskom bazilikalnom kompleksu sv. Ivana Krstitelja u svojoj daljnjoj graditeljskoj povijesti imala je tri graditeljske faze, renesansnu, baroknu i historicističku. Historicistička faza produženja crkve uključivala je i kompletno likovno uređenje interijera crkve koje je oplemenjeno zidnim oslicima i štukaturama. Još ranije u kasno-baroknoj fazi, štukature u apsidi izradio je švicarski štukater Giacomo Somazzi koji je za to isplaćen sa 189 fiorina, o čemu svjedoče župski arhivski dokumenti. Historicističke štukature i oslici u brodu pripisuju se umjetničkom krugu talijanskog slikara i dekoratera Antonia Zucarra u koji spadaju njegovi bliski suradnici Josip Voltolini i Zebedeo Piccino. Svi su zajedno radili na oslikavanju i dekoraciji splitskog kazališta, a upravo u okviru historicističkih dekoracija splitskog i šibenskog kazališta valja tražiti likovne poveznice s historicističkim likovnim uređenjem župne crkve u Postirima.

Ključne riječi: *historicizam, zidno slikarstvo, štukature, Antonio Zucarro, Josip Voltolini, Zebedeo Piccino*

Keywords: *historicism, wall painting, stucco, Antonio Zucarro, Josip Voltolini, Zebedeo Piccino*

Postirska župna crkva niknula je na složenom ranokršćanskom bazilikalnom kompleksu sv. Ivana Krstitelja.¹ Promijenivši prostornu orijentaciju, građena je u tri navrata. Prva faza spada u skupinu fortificiranih crkava od čega je i danas sačuvana masivna renesansna apsida usmjerena prema jugu.² Potom je uslijedila barokna faza nadogradnje kao jednobrodne barokne crkve propovjedničkog tipa.³

Župni arhivski dokumenti svjedoče o tome da je unutrašnjost nadograđene barokne lađe bila na trijumfalnom luku urešena štukaturama za koje je 1793. godine plaćeno 12 dukata. Tridesetak godina kasnije, točnije 1824. spominje se švicarski štukater „protto Giacomo Somazzi“, poznat po svojoj bogatoj djelatnosti diljem hrvatske obale, kako je isplaćen sa 189 fiorina za radove u kapeli svetišta župne crkve. Očito se tu radilo o izradi i danas sačuvanih profilacija u svetištu u obliku kružnog medaljona i četiri pandatifa.⁴

Bio je to na neki način uvod u skorašnju treću, historicističku fazu produženja crkvene lađe, izrade novog pročelja i posvećenog preuređenja i opremanja unutrašnjosti župne crkve. To se zbilo za vrijeme biskupovanja Filipa Dominika

Bordinija (1839.–1865.) i Jurja II. Dubokovića (1866.–1874.).⁵ Točnije, nadogradnja koja je trajala više godina, započela je 1863. godine zalaganjem i marom župnika don Roka Kalafatića⁶ i dobročinitelja poput Boža (Natale) Vladošića i osobito obitelji Tomaseo.⁷ Historicistička nadogradnja koja je do danas sačuvana, u sebi nosi i neobarokne, neorenesansne i neoromaničke elemente te podsjeća na arhitektonski jezik Emila Vecchietija (1830.–1901.), arhitekta aktivnog diljem cijelog područja Kraljevine Dalmacije.⁸

Od spomenutih baroknih štukatura na trijumfalnom luku nije se sačuvalo ništa, ali možemo pretpostaviti da se naslanjala na kasnobaroknu štukatersku tradiciju iz kruga bolonjskog umjetnika Giuseppea Montevendija koji je ostavio traga po cijeloj Dalmaciji,⁹ a nastavili su je i spomenuti vrsni švicarski majstori štukateri, braća Clemente i Giacomo Somazzi izrađujući štuko dekoracije diljem hrvatske obale.¹⁰ Možda upravo njima možemo pripisati i izgubljene štukature trijumfalnog luka sudeći po tome da im to nije prvi uradak na Braču.¹¹ U svetištu su se do danas

1 Ivica ETEROVIĆ: Benediktinci na postirskom području, u: Eugen Bižaca et al. (ur. odbor): *Postira – Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, Postira: Župa Postira, 1981, 31–43; Petar ŠIMUNOVIĆ: Postirska zemljopisna imena, u: Eugen Bižaca et al. (ur. odbor): *Postira – Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, Postira, 1981, 263–267; Vanja KOVAČIĆ: Postira na otoku Braču – Ranokršćanska crkva, *Arheološki pregled*, 29 (1990), 184; Vanja KOVAČIĆ: Postira, u: Josip Belamarić (ur.): *Ranokršćanski spomenici otoka Brača*, Split: Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture – Split, 1994, 42–49; Branko MATULIĆ: *Slikar Pavao Pave Gospodnetić – postirski i brački „Bukovac“*, Postira: Osnovna škola Vladimira Nazora, Organizacijski odbor „Nazorovih dana“ – Postira, 2008, 9; Kristina JELINČIĆ, Ljubica PERINIĆ MURATOVIĆ, Novi arheološki nalazi iz Postira na otoku Braču, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 27 (2010), 177–216.

2 Sena SEKULIĆ-GVOZDANOVIĆ: *Crkve tvrđave u Hrvatskoj*, Zagreb, 1994, 84–87; Katarina HORVAT-LEVAJ: Perasti u Visu – kula, kuća i palača, *Radovi Instituta povijesti umjetnosti*, 26 (2002), 30–48.

3 Vladimir MARKOVIĆ: Katedrale i trobrodne župne crkve 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, u: Vladimir Marković, Ivana Prijatelj Pavičić (ur.): *Umjetnički dodiri jadranskih obala u 17. i 18. stoljeću, zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 21. i 22. studenog 2003. godine u Splitu*, Split: Književni krug 2007, 17–30.

4 Arhiv Župe Postira, AŽP, Blagajnički dnevnik crkvinarstva 1817. („... dell'Amministrazione del corrente anno pobri far fronte l'Amministrazione stessa alle spese ordinarie, e potrà omdamente incontrare quelle che abolisognano per la distruzione di questo vecchio Volto, e per la erezione di un nuovo in più proporzionat altezza, come anche per equalgiare la larghezza della mura della appella in ciòche mancano, del che dal qui annesso Fabisogno estero da Protto Muratore Giacomo Somazzi ... Supplica però che vogloa accelerare le favorevoli sue deliberazioni perchè sia esso in istato di valersi dell'opera del nominato Protto Somazzi individui riconosciuto capace, il quale se partisse dalla Dalmazia, come in fatti à intenzione di allantonar visi fra tre o quattro mesi, andrebbe l'Amministrazione della Chiesa ed avere maggiore di...“)

5 Joško KOVAČIĆ: BORDINI, Filip Dominik, *Hrvatski biografski leksikon*, <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2433> (pristupljeno 28. 2. 2022.); Ljerka ŠIMUNKOVIĆ: Kronika splitske gimnazije od ljeta Gospodnjega 1817./18. do godine 1866./67., *Grada i prilozima za povijest Dalmacije*, 23 (2010) 23, 152; Joško BRACANOVIĆ: Hvarski biskup Juraj Duboković, *Prilozi povijesti otoka Hvara*, XIII (2017) 1, 161–182.

6 Joško ŠANTIĆ: Povijest postirske župe, u: Eugen Bižaca et al. (urednički odbor): *Postira – Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, Postira: Župa Postira, 1981, 28, 29.

7 Jakov JELINČIĆ: Matične župne knjige govore o nama, u: Eugen Bižaca et al. (urednički odbor): *Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, Postira: Župa Postira, 1981, 122; Dasen VRŠALOVIĆ: Povijest otoka Brača, u: *Brački zbornik*, 6, Supetar: Skupština općine Brač, 1968, 205.

8 Milan IVANIŠEVIĆ: *Splitski rodovi Bilinić i Vecchietti*, Split: vlast. nakl., 2017, 83–100; Cvito FISKOVIĆ: O graditeljima Josipu Sladi i Emiliju Vecchietiju u Splitu, *Kulturna baština*, 12 (1987), 57.

9 Radoslav TOMIĆ: Štukaturist Giuseppe Monteverdi – djela prijedlozi i hipoteze, *Peristil*, 44 (2001a), 81–91; Sanja ACALIJA: *Župna crkva Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije u Kaštel Štafiliću*, Kaštel Štafilić: Muzej grada Kaštela, 2007, 47; Bojan GOJA: Clemente i Giacomo Somazzi i kuća kontea Nikole Portade u Zadru – arhivska istraživanja i doprinosi, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 31 (2007), 189.

10 Krno PRIJATELJ: Doprinosi aktivnosti švicarskih štukatera u Hrvatskoj, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 1–2 (1972), 42–56; Radoslav TOMIĆ: L'arte dello stucco in Dalmazia nel XVIII secolo: artisti e stile, u: Giuseppe Bergamini (ur.): *L'arte dello stucco in Friuli nei secoli XVII–XVIII, Atti del Convegno Internazionale, Passariano-Udine*, Udine: Civici Musei e Gallerie di Storia e Arte, 2001b, 225–231; Danka RADIĆ, Ljetnikovci otoka Čiova, u: Nada Grujić (ur.): *Kultura ladanja, Zbornik Dana Cvita Fiskovića 1*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu – Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2006, 143–154; B. GOJA: Clemente i Giacomo Somazzi i kuća kontea Nikole Portade u Zadru – arhivska istraživanja i doprinosi, 189, 190.

11 Štukaturna dekoracija i figuralni medaljoni u župnoj crkvi Gospe od Blagovijesti u Milni također se pripisuju istom autoru; <https://web.archive.org/web/20200614221859/https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kld=409955338> (pristupljeno 1. 3. 2022.)

sačuvale plitke široke štukaturne profilacije koje s unutarnje strane uokviruju lučne završetke kvadratnog središta apsida i s lažnim svodom, odnosno stropom, međusobno zatvaraju pandatife. Na stropu prezbiterija u istoj je maniri plitkih širokih štukaturne profilacije izveden i dvostruko uokvireni kružni medaljon.

Nakon završetka građevinskih radova produženja župne crkve dobila se jedinstvena dvoranska crkva dužine 25,62, širine 10,85 i visine 9 metara. U duhu klasicističkog stila toga vremena, pristupilo se likovno-dekorativnom uređenju gornjih zona zidova broda, „guša“ te stropa crkve. Uz vrlo oskudne podatke iz župnoga arhiva, jedini pouzdani izvor o izgledu unutarnje dekoracije crkve nakon dogradnje, razglednica je s početka 20. stoljeća na kojoj su vidljivi brojni detalji raskošnog historicističkog likovnog rješenja.¹² Konzervatorsko-restauratorska preliminarna sondažna istraživanja provedena 2018. i 2019. godine na „gušama“ stropa crkve, potvrdila su da se ispod današnjeg bojanog sloja nalaze djelomično sačuvani dekorativni oslici iz toga vremena.¹³ Na razglednici su također jasno vidljive spomenute ranije Somazzijeve štukaturne profilacije u apsidi crkve te se naziru tragovi figuralnih i dekorativnih oslika, naročito u jugozapadnom pandatifu gdje se nazire figuracija, najvjerojatnije anđela.

Pozdrav iz Postira S. Bižaca.

Slika 1. Razglednica s fotografijom unutrašnjosti postirske župne crkve (Fototeka Župnog ureda sv. Ivana Krstitelja u Postirima)

12 Igor GOLEŠ: *Zaboravljena Dalmacija na starim razglednicama*, Split: Pozdrav iz Dalmacije, 2015., 504, 764. Brač-Postira (III), interijer crkve sv. Ivana Krstitelja. Poštanski upotrebljena 1924. Nakladnik E. Weisner, Split, Zbirka Luke Dragičevića Paradera.

13 Preliminarna istraživanja izvršio je prof. dr. sc. Branko Matulić, konzervator-restaurator savjetnik, iskoristivši radnu platformu tijekom zaštitnih zahvata na oltarima Gospe Karmelske i Sv. Josipa.

Svi prozorski otvori crkve, izuzev onih na pročelnom dijelu, s unutarnje strane uokvireni su plitkom polukružnom štuko profilacijom koja u tjemenu polukružnog nadvoja prozora ima detalj ukrasne glavice anđela, a sa strane završava uzorcima tupih kopljastih pompona. Nadalje, razvidno je da je zidno-stropna dekoracija broda crkve stupnjevito počinjala bogato oslikanim frizom koji danas nije vidljiv, a je li se kakav trag sačuvao ispod naknadnih bojanih slojeva, pokazat će neka buduća istraživanja. S donje strane friz je bio uokviren, danas nepostojećom visokom polukružnom štukaturnom profilacijom tangirajući lukove prozorskih otvora crkve, a s gornje strane također je bio uokviren i danas sačuvanom korijenskom profilacijom guše. Pomnom analizom spomenute razglednice daje se naslutiti da je na frizu bio oslikan ponavljajući niz medaljona koji je svaki imao antitetički postavljene anđeliće-pute koji jašu na dupinima, a između su bogato dekorirane girlande. Premda nije moguće govoriti o detaljima, razvidno je kako se radi o raskošnom neorenesansnom frizu, a slično likovno rješenje primijenit će s početka 20. stoljeća i Mato Celestin Medović u neostilskoj grobišnoj crkvi sv. Spasa u Kuni na Pelješcu.¹⁴

Iznad oslikanog friza nastavljala se masivnija višestruka profilacija koja je tehnički bila izvedena na licu mjesta „izvlačenjem“ štuko žbuke pomoću metalnog odnosno drvenog predloška-šaguma profila s horizontalnom i vertikalnom vodilicom. Odatle se izvijala stropna „guša“ koja je od plohe zida, 1,5 m pomoću drvene konstrukcije lučno ovješena, usidrena, odnosno naslonjena na strop te završavala jednostavnom visokom polukružnom štuko profilacijom imitirajući lovorov vijenac, a izvedena je nizanjem lijevanih ponavljajućih segmenata, sidrenih i lijepljenih na stropnu konstrukciju.

Površine „guša“ čitavom svojom dužinom bile su oslikane figuralno-florealno-dekorativnim prikazom galerije naizmjenično ponavljajućeg niza od četiri dekorativno uokvirena natpisa koji su međusobno povezani stiliziranim lovorovim girlandama koje pridržavaju anđeli. Dekoracija se u svojoj simetriji jednako proteže i na istočnoj i na zapadnoj guši stropa. Niz započinje polukružno ovješeno stiliziranim lovorovom girlandom koja je navezana na ukrasni nosač zavjese – „bonograciju“ čije je koplje provučeno u pozadini

iza svakog pojedinačnog uokvirenog natpisa i izlazi lijevo i desno od okvira po 30-ak centimetara. Na svojim krajevima ima simetrične završetke u obliku profilirane šiške na čiji korijen se nadovezuju polukružno ovješene girlande. Okvir natpisnog polja, koji je na uglovima istaknut i podebljan, kao i spomenuta koplja i girlande izvedeni su tonskom skalom u kombinaciji svijetlo-oker i sivo-bijele boje. Po sredini svakog uokvirenog natpisnog polja, s gornje strane nalazi se manji krilati anđelić oslonjen na okvir, a nasuprot, u podnožju okvira nalazi se viseći trokutasti ukras. Podloga uokvirenog natpisnog polja izvedena je gotovo crnom bojom. Na tako tamnoj podlozi zlatnom bojom ili njenom imitacijom, izvedeni su latinični natpisi najvjerojatnije biblijski citati, ali za sada nije moguće točno reći o kojim citatima se radi, ni jesu li pisani na hrvatskom ili latinskom jeziku. Kao što je rečeno, girlande su s jedne strane ovješene na krajeve istaknutih nosača i polukružno padaju između dva okvira gdje ih prihvaća i pridržava anđeo raširenih krila koji se od pojasa niže naslanja i stapa sa stupićem koji tako podsjeća na „aštu“, koja izvorište ima u rimskom aquilu čije motive historicizam modificirano često i obilato koristi. Jednom, iznad glave podignutom rukom svaki anđeo prihvaća jednu ovješenu girlandu, a drugom rukom, s nasuprotnog okvira, na prsima prihvaća drugu girlandu. Cijela figuralno-florealno-dekorativna kompozicija sastoji se dakle od četiri natpisna okvira među kojima stoje tri „ašte“ s anđelima koji pridržavaju ovješeni povezujući ukrasni niz girlandi. Na taj je način vješto uokvirena velika površina stropa crkve koja se likovno ujednačila i stupnjevito pripremila za središnje ukrasne štuko profilacije.

¹⁴ Vera KRUŽIĆ-UHYTIL: *Mato Celestin Medović*, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1987, 56–60; Vinicije B. LUPIS, Prilog za stogodišnjicu crkve sv. Spasa u Kuni, *Dubrovnik*, 14 (2003), 47–50; Branko MATULIĆ, Tonči BOROVIĆ: Apokaliptični jaganjac, Proroci i patrijarsi, Krist u slavi, Silazak Duha Svetog, u: *Katalog umjetnina restauriranih na Odsjeku za konzervaciju-restauraciju: 1997.–2007.*, Split: Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, 2008, 108–110.

Slika 2. Rekonstruktivni crtež izgleda historičističkog likovnog uređenja friza, „guša“ i stropa (izradio B. Matulić)

Ta velika stropna površina između dviju bočnih stropnih „guša“ podijeljena je u tri polja, veliko središnje te na sjevernoj i južnoj strani stropa po jedno manje. Prostor između ta tri štukaturama uokvirena polja bio je dodatno ukrašen s 12 simetrično raspoređenih naslikanih florealno-geometrijskih dekorativnih motiva. Motiv tvore isprepletene trake koje međusobno zatvaraju središnji dijagonalno osovljeni kvadrat u čijem središtu su isprepleteni nepravilni šesterokuti koji se postrance izvijaju i završavaju volutama oko kojih se nastavljaju florealno-vitičasti ukrasni motivi baš kao i unutar svakoga šesterokuta.

Štukturni profili koji uokviruju manja polja izvedeni su od visokog jednostavnog polukružnog profila koji je sastavljen u 16 segmenata tako da tvori pravokutnik čije konkavno zaobljene uglove flankiraju povezani antitetički postavljeni florealno-vitičasti ukrasi stiliziranog akantusa među kojima se izdiže viticama uokvirena školjka u kojoj se nalazi glava anđela. Kutne figuralno-florealne profilacije najvjerojatnije su sastavljene od 3 segmenta.

U sredini svakog manjeg pravokutnog polja izveden je figuralni ukras glave žene koja je umetnuta u središnje polje isprepletenog florealnog motiva čija se štukturna visoka reljefna profilacija nadopunjava oslikom u *grisaille* maniri¹⁵ istim florealnim, vitičasto-lisnim motivom, slično kao i na kutnim štukturnim profilacijama.

Po potpuno istom likovnom predlošku izvedena je i okvirna štukturna profilacija velikog središnjeg polja koje je sastavljeno od ukupno 42 štukturna lijevana segmenta koji su, kao uostalom i svi ostali ukrasni elementi sidreni i lijepljeni za stropnu konstrukciju. Za razliku od manjih polja, veliko polje po sredini svojih dužih bočnih profilacija ima detalj plitkog pravokutnog ugnuća iz kojega se izvija motiv antitetički postavljenih akantusovih vitica iz čijeg središta se izdiže posuda obilato napunjena voćem. U središtu ovog polja nalazi se i veliki elipsoidni medaljon oslikan prizorom Kristova krštenja i uokviren štukturnom profilacijom imitacije lovorova vijenca čiji su detalji pozlaćeni. To je središnji i ujedno likovno-simbolički najvažniji dio zidno-stropne

Slika 3. Kutna figuralno-florealna štukturna profilacija (Fototeka Župnog ureda sv. Ivana Krstitelja u Postirima)

dekoracije broda crkve, izravno povezan s titularom crkve i župe. Simetrično od središnjeg oslikanog elipsoidnog medaljona, a prema kraćim stranicama velikog središnjeg polja izvedene su dvije kružne rozete u kombinaciji štukaturnih kružnih reljefnih profilacija. Oko njih su u nastavku na stropu dodatno oslikane imitacije štukaturnih florealnih motiva tako da zatvaraju dijagonalno orijentirano kvadratno dekorativno polje u čijem središtu su postavljene kuke za vješanje sustava osvjetljenja crkvenoga broda.

Oslikana kompozicija Kristova krštenja u središnjem elipsoidnom medaljonu orijentirana je u pravcu sjever-jug, odnosno u pogledu od glavnog ulaza crkve prema prezbiteriju, a izvedena je najvjerojatnije prema predlošku čije likovno ishodište nalazimo u baroknoj tradiciji.¹⁶ Lik Krista ogrnut bijelom tunikom sa zlatnim porubom stoji u vodi rijeke Jordana do gležnjeva. Ruke su mu sklopljene na prsima, glava pognuta gledajući prema vodi. Na nešto povišenom obalnom rubu rijeke, desno od Krista stoji bosonogi Ivan Krstitelj. U prednjem planu leži odložena plava Kristova halja. Krstitelj je obučen u smeđu haljinu, u lijevoj ruci drži visoki štap u obliku križa koji je oslonjen na tlo. Oko hasti križa obavija se kartuša s natpisom na hrvatskom jeziku: „Evo Jaganjac Božji“. Desnom rukom izdignutom iznad Kristove glave, drži školjku iz koje izljevava krsnu vodu na Kristovu glavu. Iznad njih lebdi golubica kao simbol Duha Svetoga oko koje se radijalno šire bijelo-žute zrake i stapaju se s okolnim prozračnim pejzažom koji stoji u pozadini cijeloga prizora.¹⁷ Vrlo slično kompozicijsko likovno rješenje na oltarnoj pali s prikazom Krštenja Kristova iz 1864. godine u Varoškoj crkvi Gospe van Grada u Šibeniku¹⁸ pripisano je Antoniju Zuccaru pa postirski oslik možemo vezati uz njega, odnosno uz krug njegovih suradnika.

15 *grisaille* (tal. *grisaille*, engl. *grisaille*) – monokromna likovna kompozicija kod koje se privid reljefnosti postiže gradacijama sive boje, u ovom slučaju je to izvedeno gradacijama oker boja. Branko MATULIĆ: *Temeljni pojmovi konzervacije-restauracije zidnih slika i mozaika*, Split: Naklada Bošković – Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, 2012, 49.

16 Brojni, naročito lokalni slikari uobičajeno su koristili predloške s bakropisnih otisaka tj. grafičkih reprodukcija djela poznatih europskih umjetnika koje su prema vlastitim potrebama i umijeću modificirali i aplicirali. Najsličniji predložak po kojemu je postirska i spomenuta šibenska likovna kompozicija rađena nalazimo kod poznatog španjolskog baroknog slikara Bartolomeja Estebana Murilla (1617.–1682.). Radi se o prizoru Kristova krštenja iz 1665. godine. <https://www.wikiart.org/en/bartolome-esteban-murillo/baptism-of-christ> (pristupljeno 21. 2. 2022.)

17 Branko FUČIĆ, Krštenje Kristovo, Anđelko BADURINA (ur.): *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1985, 365–367; Leslie ROSS: *Medieval art: a topical dictionary*, Westport, Connecticut, London: Greenwood Press, 1996, 23.

18 Kruno PRIJATELJ: *Slikarstvo u Dalmaciji 1784–1884*, Split: Književni krug, 1989, 74.

Slika 4. Središnji stropni oslik s prikazom Kristova krštenja (Fototeka Župnog ureda sv. Ivana Krstitelja u Postirima)

Slika 5. Oltarna pala s prikazom Krštenja Kristova iz 1864. godine u Varoškoj crkvi Gospe van Grada u Šibeniku pripisana Antoniju Zuccaru (preuzeto s <https://www.zupagospavangrada-sibenik.hr/>, obrada B. Matulić)

Antonio Zuccaro (1815.–1892.) rođen je 8. srpnja 1815. u regiji Friuli-Venezia Giulia, provinciji Pordenone u mjestu San Vito al Tagliamento.¹⁹ Umjetničko likovno obrazovanje stječe u školama i klasama dekoratera i slikara Giuseppea Borsata i Ludovica Lipparinija izvan i u okviru Akademije lijepih umjetnosti u Veneciji u razdoblju od 1843. do 1852. godine.²⁰ Premda je bio kvalitetan slikar, naročito portretist, na glas je došao kao vrstan dekorater. Zbog tih kvaliteta je i došao u Dalmaciju, a na poziv splitskog gradonačelnika Antonija Bajamontija kako bi 1859. godine zidnim slikama i dekoracijama ukrao novosagrađeno splitsko kazalište, koje je nažalost 1881. godine izgorjelo.²¹ Vjerojatno je godinu ranije, 1858. godine, zidnim slikama ukrao i stropove gradonačelnikova stana u Splitu u današnjoj palači Bajamonti-Dešković.²² Kao nadareni i vješti slikar i dekorater, dobro se nosio sa zahtjevnom tehnikom zidnoga slikarstva, pa je osim u Splitu, istom slikarskom tehnikom oplemenio i svod apsida u župnoj crkvi sv. Stjepana pape i mučenika u Starome Gradu na Hvaru 1863. godine,²³ a

19 Kruno PRIJATELJ: Slikarstvo u Splitu u vrijeme narodnog preporoda, u: Ivo Perić (ur.): *Hrvatski narodni preporod u Splitu: u povodu stogodišnjice ponorenja splitske općine 1882. – presudne pobjede narodnjaka nad autonomasima u Dalmaciji*, Znanstveni skup Split u preporodno doba, 8. i 9. studenoga 1982. u Splitu, Split: Logos, 1984, 265; Radoslav TOMIĆ: Slike Sebastiana Devite i Antonia Zuccara u crkvi Gospe od Pojššana, u: Arsen Duplančić (ur.): *Kapucinski samostan i svetište Gospe od Pojššana u Splitu: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu 100. obljetnice dolaska kapucina na Pojššan, Split, 27. svibnja 2009.*, Split: Kapucinski samostan Gospe od Pojššana, 2010, 237.

20 Antonio FORNIZ: *Antonio Zuccaro pittore ottocentista di S. Vito al Tagliamento*, Itinerari, 9 (1975), 53; Giuseppe PAVANELLO (ur.): *La Pittura nel Veneto – L'Ottocento*, Milano: Mondadori Electa, 2003, 655–656, 747–748; Antonio GARLATTI: *Arti e artisti a San Vito nell'ottocento*, u: Pier Carlo Begotti, Pier Giorgio Scippa (ur.): *Congresso Della Società Filologica Friulana*, 87, 3. Ottobre 2010. Udine: San Vito Al Tagliamento, 2010, 284.

21 Giovanni BRAINOVICH: *Illustrazione del teatro Bajamonti in Spalato*, Split: Olivetti e Giovannizio, 1860, 18; Duško KEČKEMET: *Ante Bajamonti i Split*, Split: Slobodna Dalmacija, 2007, 198–255; Stanko PIPLOVIĆ: Splitske prokurative, *Kulturna baština*, 41 (2015), 250–251.

22 Branko MATULIĆ, Tonči BOROVIĆ: Restauracija stropnog oslika u salonu prvoga kata palače Bajamonti-Dešković, *Kulturna baština*, 34 (2007), 255–270; Branko MATULIĆ: Konzervatorsko-restauratorski zahvati na stropnom osliku palače Bajamonti-Dešković u Splitu, u: *Katalog izložbe Hrvatskog restauratorskog zavoda: Konzervatorsko-restauratorski zahvati na stropnom osliku palače Bajamonti-Dešković u Splitu*, Split: Hrvatski restauratorski zavod, 2009, 7–8; Radoslav TOMIĆ: Zidne slike u palači Bajamonti-Dešković, u: *Katalog izložbe Hrvatskog restauratorskog zavoda: Konzervatorsko-restauratorski zahvati na stropnom osliku palače Bajamonti-Dešković u Splitu*, Split: Hrvatski restauratorski zavod, 2009, 5.

23 Biskupski arhiv u Hvaru, BAH 187/1863; Voditelj zaštitnih konzervatorsko-restauratorskih radova tijekom kojih je i otkriven Zuccarov potpis na zidnim oslicima svoda apsida i time se potvrdili arhivski podaci, bio je prof. dr. sc. B. Matulić, konzervator-restaurator savjetnik, a na projektu zaštite su još sudjelovali i konzervatori-restauratori Krešimir Bosnić i Nikola Radošević koji su kasnije i preuzeli vođenje radova te generacije studenata konzervacije-restauracije specijalističkog usmjerenja zidnog slikarstva, mozaika i štukatura Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu. Složen i opsežan projekt zaštite zidnih oslika i štukatura započeo je 2014., a s prekidima traje i danas.

autor je i oltarne pale na glavnom oltaru.²⁴ Dogodine, 1864. oslikao je strop zadarskog kazališta,²⁵ a 1869. godine također i strop šibenskog kazališta, jedinog sačuvanog iz toga vremena.²⁶ Pretpostavlja se da je i autor zidnih oslika u Glazbenom salonu Palače Divnić u Šibeniku te onih u salonu prvog kata Palače Bunić-Gučetić u Dubrovniku.²⁷

Njegov pouzdani suradnički tim bili su slikari i dekorateri, Splićanin Josip Voltolini i Zebedeo Piccino iz Trsta, a kojima je bila dostupna mapa njegovih likovnih predložaka. Njihov potvrđeni zajednički rad na oslikavanju i dekoriranju splitskog kazališta 1859., a moguće i gradonačelnikova stana u palači Bajamonti-Dešković godinu prije,²⁸ mogao je uroditi i suradnjom na obližnjem Braču. Tim više što se pouzdano zna da je upravo Voltolini oslikao interijer, u Drugom svjetskom ratu uništene, kuće Kraljević u Pučišćima.²⁹ I Voltolini i Piccino bili su školovani i priznati slikari. Josip (Giuseppe Tomasso) Voltolini (1838.–1892.) studirao je slikarstvo u Veneciji i Beču gdje ga je zapazio biskup Strossmayer i povjerio mu oslikavanje dijelova đakovačke katedrale.³⁰ Također je sa slikarom Marinom Betizzom oslikao zidove i kasnije urušeni svod crkve Gospe od Zdravlja u Splitu.³¹ Zebedeo Piccino također je završio akademiju u Veneciji³² kao i Zuccaro i Voltolini, a osim oslikavanja triju velikih zidnih slika sa štukaturnim okvirima u apsidi skradinske

katedrale 1861. godine,³³ radio je dosta i u Dubrovniku.³⁴ Važna poveznica trojice slikara, osim venecijanske slikarske akademije, upravo je postirska obitelj Tommaseo od koje vuče podrijetlo i tada istaknuti intelektualac i pjesnik, Šibenčanin Nikola Tommaseo kojega je Antonio Zuccaro portretirao i u danas sačuvanom šibenskom i u izgorjelom splitskom kazalištu na kojemu su sva trojica slikara zajedno radili. Uz to, slikar Zebedeo Piccino najvjerojatnije je preko obitelji Tommaseo dobio posao i u skradinskoj katedrali, ne zaboravimo da je Zuccaro također dosta radio za skradinske naručitelje, a na čijoj biskupskoj stolici je davno ranije, od 1722. do 1732. godine bio Postiranin Nikola VII. Tommaseo.³⁵

Historicističko uređenje interijera broda župne crkve sv. Ivana Krstitelja odlikuje se smirenim klasicističkim obilježjima. Stropne štukature pripadaju neo Luj XVI stilu, a jednostavne profilacije s elegantnim anđeoskim glavicama bliske su maniri uređenja kazališnih prostora. Upravo to upućuje kako majstore dekoratere i štukatere valja tražiti među onima koji su dekorirali novo šibensko i splitsko kazalište. Svakako, oslik s antikizirajućim motivom *alla pompeana* natpisima i girlandama govori o eklektičkom ukusu naručitelja.

Antonio Zuccaro očito je krajem šezdesetih godina u postirskoj župnoj crkvi, posredovanjem i potporom obitelji Tommaseo čiji su članovi bili izvrsno upućeni u likovna kretanja Mletaka i Trsta, sa suradnicima sudjelovao u izvedbi štukatura, zidnih oslika i dekoracija, najvjerojatnije u rasponu od 1865. do 1875. godine. Na njima se vide ishodišna likovna rješenja iz Palazzo Emo-Barozzi Treves de'Bonfili a San Mosè, iz 1828.–1838., rađena na temelju knjiga uzoraka.³⁶ Postirska zbirka dekorativnih i figuralnih motiva može se usporediti sa sličnim likovnim uzorcima koje nalazimo na oslicima šibenskih palača i kazališta, posebno u likovnom modeliranju anđela.³⁷

24 Biskupski arhiv u Hvaru, BAH 829/1864; Petar KUNIČIĆ: *Petar Hektorović, njegov rod i Tvrđalj – starogradske i hvarske uspomene*, Dubrovnik 1924, 58; Joško KOVAČIĆ: Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 34 (1994) 1, 361–362.

25 Marija STAGLIČIĆ: *Graditeljstvo u Zadru: 1868–1918*, Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske, 1988, 46–50; Marija STAGLIČIĆ: *Graditeljstvo Zadra od klasicizma do secesije*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2013, 47–49.

26 Božo DULIBIĆ: Šibensko kazalište, u: Ilija Ivezić (ur.): *Narodno kazalište u Šibeniku: 1864, 1870, 1945, 1955*. Šibenik: Sindikalna podružnica, Pododbor Društva dramskih umjetnika Narodnog kazališta u Šibeniku, 1955, 13–24; Ivo LIVAKOVIĆ: *Kazališni život Šibenika*, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1984, 31–33; Krno PRIJATELJ: *Slikarstvo u Dalmaciji 1784–1884*, 73–74; Ivo ŠPRLJAN: Povratak šibenskom teatru, *Mogućnosti*, 7/9 (2003), 131–133; Ivo ŠPRLJAN: *Crctice o starinama Šibenika i okolice*, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 2007, 93.

27 Ivo ŠPRLJAN: *Glazbeni salon palače Divnić, Zapisi jednog konzervatora*, Šibenik: Slobodna Dalmacija, 26. 11. 2002., 3–4; Ivo ŠPRLJAN: *Crctice o starinama Šibenika i okolice*, 185; Veronika ŠULIĆ (ur.): *Zidno slikarstvo grada Dubrovnika*, Dubrovnik: Hrvatski restauratorski zavod, 2016, 94–95.

28 Giovanni BRAINOVICH: *Illustrazione del teatro Bajamonti in Spalato*, 18–19.

29 K. PRIJATELJ: *Slikarstvo u Dalmaciji 1784–1884*, 72; I u samim Postirima u nekoliko kuća na obali u kojima su živjele imućne obitelji posjednika evidentirani su tragovi oslikanih enterijera. Primjerice u nekadašnjem stambenom prostoru pokojnog liječnika Josipa Škarića i Tonija Janjiša.

30 G. BRAINOVICH: *Illustrazione del teatro Bajamonti in Spalato*, 19; Dragan DAMJANOVIĆ: *Đakovačka katedrala*, Zagreb: Matica hrvatska, 2009, 326–329.

31 Milan IVANIŠEVIĆ: Ikonografske mijene u crkvi Gospe od Zdravlja u Splitu, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 29 (1990), 270–271.

32 G. BRAINOVICH: *Illustrazione del teatro Bajamonti in Spalato*, 19.

33 Branko MATULIĆ, Tonči BOROVIĆ: Kristovo rođenje, Uskrsnuće, Rođenje Blažene Djevice Marije, u: *Katalog umjetnina restauriranih na Odsjeku za konzervaciju-restauraciju: 1997–2007*, Split: Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, 2008, 106–107.

34 Stipe NOSIĆ: Uz obnovu oslika u klosturu Samostana Male braće, *Dubrovnik: časopis za književnost i znanost*, 3 (2012), 5–30; Radoslav TOMIĆ: Bilješke o slikama u Šibeniku, Pirovcu, Kaštel Štafiliću, Poljicima, Skradinu, Biogradu i Zadru (Angelo Mancini, Mate Otoni, Giuseppe Marcatti, Franjo Gianacchi, Pietro Tantini), *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 40 (2016), 114.

35 Vicko KAPITANOVIĆ: Skradinski biskupi i građevine u porječju Krke u 18. stoljeću prema arhivskim spisima, *Godišnjak Titius*, 1/1 (2008), 41–42, Sl. 1; Josip BARBARIĆ: Skradin, skradinska biskupija, skradinski biskupi, u: Vilijam Lakić (ur.): *Sedam stoljeća šibenske biskupije*, Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2001, 185–207.

36 Roberto DE FEO: *Giuseppe Borsato 1770–1849*, Venezia: Scripta, 2016, 564.

U postirskom dekorativnom rješenju interijera očituje se pristup odabiru likovnih tema prema kojemu crkva postaje prostor doživljaja, mjesto povratka u neka ranija, bolja, klasična vremena kada su umjetnost i muze bile u središtu pozornosti i na sebi svojstven način dijalogizirale s publikom, u ovom slučaju s vjernicima. Jukstapozicija, bolje rečeno superponiranje crkve kao galerije, ali i obrnuto nije nikakva novost, ovo je tek revitalizacija baroknog koncepta shvaćanja crkve kao svetog kazališta, dramatične i prije svega mistične pozornice *theatrum sacrum* jer je liturgijski prostor kao sastavni dio liturgijskog čina nedjeljiv od umjetničkog izričaja u službi upravo te iste liturgije. U klasicizmu povratak ovakvim likovnim rješenjima nije samo odraz eklektizma, već na neki način i vraćanje liturgijskim kanonima potvrđenima i dodatno protumačenima odredbama Tridentskoga sabora. Iz takvih, prvenstveno teoloških pobuda, a ne tek likovno-stilski, valja čitati scenografski koncept figuralno-dekorativnog uresa unutrašnjosti tada obnovljene postirske crkve.³⁸

Arhivski izvori

- Arhiv Župe Postira, AŽP, Blagajnički dnevnik crkvarinarstva 1817.
Biskupski arhiv u Hvaru, BAH, 187/1863.
Biskupski arhiv u Hvaru, BAH, 829/1864.
Biskupski arhiv u Hvaru, BAH, kut. 23. Vizitacija biskupa Pušića, 28. VI. 1928.

Bibliografija

- ACALIJA, Sanja: *Župna crkva Bezgrešnog začetca Blažene Djevice Marije u Kaštel Štafliču*, Kaštel Štaflič: Muzej grada Kaštela, 2007.
BADURINA, Anđelko (ur.): *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1985.
BARBARIĆ, Josip: Skradin, skradinska biskupija, skradinski biskupi, u: Vilijam Lakić (ur.): *Sedam stoljeća šibenske biskupije*, Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2001, 185–207.
BOROVAC, Tonči, *Preliminarno izvješće konzervatorsko-restauratorskih zahvata na stropnom osliku palače Mattiazzi u Šibeniku*, konzervatorsko-restauratorsko izvješće, Split: Hrvatski restauratorski zavod, Odjel u Splitu, Odsjek za zidno slikarstvo, mozaik i štuko, 2014.
BRACANOVIĆ, Joško: Hvarski biskup Juraj Duboković, *Prilozi povijesti otoka Hvara*, XIII (2017) 1, 161–182.
BRAINOVICH, Giovanni: *Illustrazione del teatro Bajamonti in Spalato*, Split: Olivetti e Giovannizio, 1860.

- 37 ***Izvjestaj o Konzervatorsko-restauratorskim radovima na stropnom osliku gledališta kazališta u Šibeniku, Oblikovanje d.o.o. Sesvete, 1999; Tonči BOROVIĆ: *Preliminarno izvješće konzervatorsko-restauratorskih zahvata na stropnom osliku palače Mattiazzi u Šibeniku*, konzervatorsko-restauratorsko izvješće, Split: Hrvatski restauratorski zavod, Odjel u Splitu, Odsjek za zidno slikarstvo, mozaik i štuko, 2014.
38 O odnosu likovnih umjetnosti u svjetlu odluka Tridentskoga sabora vidi u Sanja CVETNIĆ: *Ikonografija nakon Tridentskoga sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007.

- CVETNIĆ, Sanja: *Ikonografija nakon Tridentskoga sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007.
DAMJANOVIĆ, Dragan: *Đakovačka katedrala*, Zagreb: Matica hrvatska, 2009.
DULIBIĆ, Božo: Šibensko kazalište, u: Ilija Ivezić (ur.): *Narodno kazalište u Šibeniku: 1864, 1870, 1945, 1955*, Šibenik: Sindikalna podružnica, Pododbor Društva dramskih umjetnika Narodnog kazališta u Šibeniku, 1955, 13–24.
ETEROVIĆ, Ivica: Benediktinci na postirskom području, u: Eugen Bižaca *et al.* (urednički odbor): *Postira – Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581 – 1981)*, Postira: Župa Postira, 1981, 31–43.
FEO DE, Roberto: *Giuseppe Borsato 1770 – 1849*, Venezia: Scripta, 2016.
FISKOVIĆ, Cvito: O graditeljima Josipu Sladi i Emiliju Vecchiettij u Splitu, *Kulturna baština*, 12 (1987), 54–64.
FORNIZ, Antonio: *Antonio Zuccaro pittore ottocentista di S. Vito al Tagliamento*, Itinerari, 9 (1975), 53–62.
FUČIĆ Branko, Krštenje Kristovo, u: Anđelko Badurina (ur.): *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1985, 365–367.
GARLATTI, Antonio: Arti e artisti a San Vito nell'ottocento, u: Pier Carlo Begotti, Pier Giorgio Sclippa (ur.): *Congresso Della Societa Filologica Friulana*, 87, 3. Ottobre 2010, Udine: San Vito Al Tagliamento, 2010, 279–298.
GOLEŠ, Igor: *Zaboravljena Dalmacija na starim razglednicama*, Split: Pozdrav iz Dalmacije, 2015.
GOJA, Bojan: Clemente i Giacomo Somazzi i kuća kontea Nikole Portade u Zadru – arhivska istraživanja i doprinosi, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 31 (2007), 189–198.
HORVAT-LEVAJ, Katarina: Perasti u Visu – kula, kuća i palača, *Radovi Instituta povijesti umjetnosti*, 26 (2002), 30–48.
IVANIŠEVIĆ, Milan: Ikonografske mijene u crkvi Gospe od Zdravlja u Splitu, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 29 (1990), 269–291.
IVANIŠEVIĆ, Milan: *Splitski rodovi Bilinić i Vecchietti*, Split: vlast. nakl., 2017.
JELINČIĆ, Jakov: Matične župne knjige govore o nama, u: Eugen Bižaca *et al.* (urednički odbor): *Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581 – 1981)*, Postira: Župa Postira, 1981, 107–136.
KAPITANOVIĆ, Vicko: Skradinski biskupi i građevine u porječju Krke u 18. stoljeću prema arhivskim spisima, *Godišnjak Titius*, 1/1 (2008), 33–52.
KEČKEMET, Duško: *Ante Bajamonti i Split*, Split: Slobodna Dalmacija, 2007.
KOVAČIĆ, Joško: Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 34 (1994) 1, 357–380.
KOVAČIĆ, Joško: BORDINI, Filip Dominik, *Hrvatski biografski leksikon*, <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2433> (pristupljeno 28.2.2022.)
KOVAČIĆ, Vanja: Postira na otoku Braču – Ranokršćanska crkva, *Arheološki pregled*, 29 (1990), 184.
KOVAČIĆ, Vanja: Postira, u: J. Belamarić (ur.): *Ranokršćanski spomenici otoka Brača*, Split: Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture – Split, 1994, 42–49.
KRUŽIĆ-UCHYTIL, Vera: *Mato Celestin Medović*, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1987.
KUNIČIĆ, Petar: *Petar Hektorović, njegov rod i Tvrdalj* – starogradske i hvarske uspomene, Dubrovnik, 1924.
JELINČIĆ, Kristina, PERINIĆ MURATOVIĆ, Ljubica: Novi arheološki nalazi iz Postira na otoku Braču, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 27 (2010), 177–216.
LIVAKOVIĆ, Ivo: *Kazališni život Šibenika*, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1984.
LUPIS B., Vinicije, Prilog za stogodišnjicu crkve sv. Spasa u Kuni, *Dubrovnik*, 14 (2003), 47–50.
MARKOVIĆ, Vladimir: Katedrale i trobrodne župne crkve 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, u: Vladimir Marković, Ivana Prijatelj Pavičić (ur.): *Umjetnički dodiri jadranskih obala u 17. i 18. stoljeću, zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 21. i 22. studenog 2003. godine u Splitu*, Split: Književni krug 2007, 17–30.
MATULIĆ, Branko: Slikar Pavao Pave Gospodnetić – *postirski i brački „Bukovac“*, Postira: Osnovna škola Vladimira Nazora, Organizacijski odbor „Nazorovih dana“ – Postira, 2008.

- MATULIĆ, Branko: Konzervatorsko-restauratorski zahvati na stropnom osliku palače Bajamonti-Dešković u Splitu, u: *Katalog izložbe Hrvatskog restauratorskog zavoda: Konzervatorsko-restauratorski zahvati na stropnom osliku palače Bajamonti-Dešković u Splitu*, Split: Hrvatski restauratorski zavod, 2009, 7–8.
- MATULIĆ, Branko: *Temeljni pojmovi konzervacije-restauracije zidnih slika i mozaika*, Split: Naklada Bošković - Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, 2012.
- MATULIĆ, Branko, BOROVIĆ, Tonči: Apokaliptični jaganjac, Proroci i patrijarsi, Krist u slavi, Silazak Duha Svetog, u: *Katalog umjetnina restauriranih na Odsjeku za konzervaciju-restauraciju: 1997–2007*, Split: Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, 2007, 108–110.
- MATULIĆ, Branko, BOROVIĆ, Tonči: Restauracija stropnog oslika u salonu prvoga kata palače Bajamonti-Dešković, *Kulturna baština*, 34 (2007), 255–270.
- MATULIĆ, Branko, BOROVIĆ, Tonči: Kristovo rođenje, Uskrsnuće, Rođenje Blažene Djevice Marije, u: *Katalog umjetnina restauriranih na Odsjeku za konzervaciju-restauraciju: 1997–2007*, Split: Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, 2008, 106–107.
- NOSIĆ, Stipe: Uz obnovu oslika u klasturu Samostana Male braće, *Dubrovnik: časopis za književnost i znanost*, 3 (2012), 5–30.
- PAVANELLO, Giuseppe (ur.): *La Pittura nel Veneto - L'Ottocento*, Milano: Mondadori Electa, 2003.
- PIPLOVIĆ, Stanko: Splitske prokurative, *Kulturna baština*, 41 (2015), 245–290.
- PRIJATELJ, Krno: Doprinosi aktivnosti švicarskih štukatera u Hrvatskoj, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 1–2 (1972), 42–56.
- PRIJATELJ, Krno: Slikarstvo u Splitu u vrijeme narodnog preporoda, u: Ivo Perić (ur.): *Hrvatski narodni preporod u Splitu*, Znanstveni skup Split u preporodno doba, 8. i 9. studenog 1982. u Splitu, Split: Logos, 1984, 260–272.
- PRIJATELJ, Krno: *Slikarstvo u Dalmaciji 1784–1884*, Split: Književni krug, 1989.
- RADIĆ, Danka: Ljetnikovci otoka Čiova, u: Nada Grujić (ur.): *Kultura ladanja, Zbornik Dana Cvita Fiskovića 1*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu – Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2006, 143–154.
- ROSS, Leslie: *Medieval art: a topical dictionary*, Westport, Connecticut, London: Greenwood Press, 1996.
- SEKULIĆ-GVOZDANOVIĆ, Sena: *Crkve tvrđave u Hrvatskoj*, Zagreb, 1994.
- STAGLIČIĆ, Marija: *Graditeljstvo u Zadru: 1868–1918*, Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske, 1988.
- STAGLIČIĆ, Marija: *Graditeljstvo Zadra od klasicizma do secesije*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2013.
- ŠANTIĆ, Joško: Povijest postirske župe, u: Eugen Bižaca et al. (urednički odbor): *Postira – Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, Postira: Župa Postira, 1981, 17–30.
- ŠIMUNKOVIĆ, Ljerkica: Kronika splitske gimnazije od ljeta Gospodnjega 1817./18. do godine 1866./67., *Grada i prilozima za povijest Dalmacije*, 23 (2010) 23, 9–336.
- ŠIMUNOVIĆ, Petar: Postirska zemljopisna imena, u: Eugen Bižaca et al. (urednički odbor): *Postira – Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, Postira, 1981, 263–267.
- ŠPRLJAN, Ivo: Povratak šibenskom teatru, *Mogućnosti*, 7/9 (2003), 131–133.
- ŠPRLJAN, Ivo: *Crte o starinama Šibenika i okolice*, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 2007.
- ŠPRLJAN, Ivo: *Glazbeni salon palače Divnić, Zapisi jednog konzervatora*, Šibenik: Slobodna Dalmacija, 26. 11. 2002., 3–4.
- ŠULIĆ, Veronika (ur.): *Zidno slikarstvo grada Dubrovnika*, Dubrovnik: Hrvatski restauratorski zavod, 2016.
- TOMIĆ, Radoslav: Štukaturist Giuseppe Monteventi – djela prijedlozi i hipoteze, *Peristi*, 44 (2001a), 81–91.
- TOMIĆ, Radoslav: *L'arte dello stucco in Dalmazia nel XVIII secolo: artisti e stile, u: Giuseppe Bergamini (ur.): L'arte dello stucco in Friuli nei secoli XVII–XVIII, Atti del Convegno Internazionale, Passariano-Udine*, Udine: Civici Musei e Gallerie di Storia e Arte, 2001b, 225–231.
- TOMIĆ, Radoslav: Zidne slike u palači Bajamonti-Dešković, u: *Katalog izložbe Hrvatskog restauratorskog zavoda: Konzervatorsko-restauratorski zahvati na stropnom osliku palače Bajamonti-Dešković u Splitu*, Split: Hrvatski restauratorski zavod.
- TOMIĆ, Radoslav: Slike Sebastiana Devite i Antonia Zuccara u crkvi Gospe od Pojšana, u: A. Duplančić (ur.): *Kapucinski samostan i svetište Gospe od Pojšana u Splitu: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu 100. obljetnice dolaska kapucina na Pojšan, Split, 27. svibnja 2009.*, Split: Kapucinski samostan Gospe od Pojšana, 2010, 235–240.
- TOMIĆ, Radoslav: Bilješke o slikama u Šibeniku, Pirovcu, Kaštel Štafiliću, Poljicima, Skradinu, Biogradu i Zadru (Angelo Mancini, Mate Otoni, Giuseppe Marcatti, Franjo Gianacchi, Pietro Tantini), *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 40 (2016), 103–116.
- VRSALOVIĆ, Dasen: Povijest otoka Brača, u: *Brački zbornik*, 6, Supetar: Skupština općine Brač, 1968.

Elektronički izvori

- Bartolome Esteban Murillo, Baptism of Christ, <https://www.wikiart.org/en/bartolome-esteban-murillo/baptism-of-christ> (pristupljeno 21. 2. 2022.)
- REGISTAR KULTURNIH DOBARA Milna, Crkva Gospe od Blagovijesti Oznaka dobra: Z-4572, <https://web.archive.org/web/20200614221859/https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdd=409955338> (pristupljeno 1. 3. 2022.)

Ostalo

- ***Izvjestaj o Konzervatorsko-restauratorskim radovima na stropnom osliku gledališta kazališta u Šibeniku, Oblikovanje d.o.o. Sesvete, 1999.

Summary

Historicist Wall and Ceiling Paintings and Stuccowork in the Parish Church of St. John the Baptist in Postira

The parish church in Postira was built on the ruins of an early Christian basilica complex dedicated to St. John the Baptist. In its further architectural development, the church went through three stylistic phases – Renaissance, Baroque and Historicism. Its extension, carried out in the Historicist style, included, among other things, the complete remodelling of its interior, which was embellished with new wall paintings and stuccowork. Earlier on, in the Late Baroque period, stuccowork had already been applied to the apse. The author of the baroque stuccos was Swiss plasterer Giacomo Somazzi, who was paid for his work with 189 florins, as evidenced in the parish records. The Historicist stuccowork and paintings in the nave are attributed to the artistic circle of the Italian painter and decorator Antonio Zucarro. The circle included Zucarro's close collaborators, Josip Voltolini and Zebedeo Piccino, who jointly painted and decorated the Split theatre, and it is precisely in the Historicist decoration of the Split and Šibenik theatres that we should look for the artistic links between the remake of the parish church in Postira and Historicism.

